

OPERAPLUS.CZ

1. Operní panorama Heleny Havlíkové (437) – Ostravské Tajemství nezestárlo (ale ani neomládlo)

22.10.2023 operaplus.cz - Helena Havlíková

Odkaz na originál

Klíčová slova: divadlo (25); moravskoslezské (24); Národní (24); NDM (3); Antonína; Dvořáka; operní; operu; ostravské; ostravskou**Národní divadlo moravskoslezské** směřuje obnovením své inscenace Tajemství k cyklu všech (dokončených) Smetanových oper, jejichž komplet plánuje uvést v březnové a květnové sérii jubilejního roku 2024.

Z tohoto ukotvení 105. sezony vychází i její výstižné motto: "Inspirováni tradicí...".

Národní divadlo moravskoslezské "předpřipravilo" Smetanovo Tajemství do jubilejního cyklu už v roce 2017 (premiéra 27. dubna, inscenaci pak v roce 2020 převzalo Jihočeské divadlo s dirigentem Martinem Peschíkem). Po šesti a půl letech od svého vzniku inscenace v hudebním nastudování dirigenta Jakuba Kleckera, v režii Tomáše Studeného a částečně s novým obsazením nijak nezestárlo, ale ani neomládla. V kontextu současné **operní** praxe reprezentuje **ostravské** Tajemství tradiční linii, v níž tvůrci respektovali děj, jeho dobové zasazení i žánrové balancování mezi komickým a vážným. Nikoli však usedle suchopárným způsobem, ostatně v případě "rebela" Tomáše Studeného se zázemím studiového souboru Opera Diversa je i "poklidný" přístup až překvapivě uměřený.

Tajemství (premiéra v pražském Novém českém divadle, 1878) je po Hubičce další opera na libreto Elišky Krásnohorské, kterou Bedřich Smetana (1824 – 1884) složil již zcela hluchý.

Téma dvou zneprátených rodů městských konšelů je umístěno do maloměsta pod Bezdězem na konci 18. století. Jejich nesváry se táhnou přes dvacet let, kdy bohatý Malina odmítl dát chudému Kalinovi svou sestru Rózu. Protože spory zasahují i do další generace, Kalinův syn Vítek a Malinova dcera Blaženka raději udržují svůj milostný vztah v tajnosti. Róza se už nevdala a Kalinovi vyčítá, že o ni více neusiloval – teď se jí dvoří vysloužilce Bonifác. Ten náhodou najde dopis, který Kalinovi adresoval dávno zemřelý fráter Barnabáš s návodem, jak může získat poklad pod Bezdězem. Kalina má právě dostavěný dům, ale je zadlužený, takže představa pokladu oživí naději, že by Rózu, kterou stále miluje, mohl přece jen získat. Vydá se do podzemních chodeb, které ho vyvedou do Malinova domu – aby pochopil, že oním pokladem je Róza.

Režie Tomáše Studeného, scéna Davida Janoška a kostýmy Evy Jiříkovské (s barevným odlišením purpurových Malinovců a zelených Kalinovců) volně navazují na dobové "prostonárodní" prvky s hojným využitím květinových motivů a chmele typického právě pro oblast kolem Bezdězu, která ale jinak není scénograficky konkretizovaná. Stupňovitá scéna se třemi úrovněmi rustikálních prkenných podlah a podsvícenými poklopy umožňuje synchronně rozehrávat paralelní dějové linie, včetně schovávaček, za hojně účasti "nezbedných" dětí a sboru i s baletem. Inscenace s bohatě rozehranými situacemi si vystačí jen s náznaky prostředí – sudy, festovnými stoly a židlemi, větvemi, kameny, zvoničkou a božími muky. V tomto kontextu vyznělo překvapivě, proč ve třetím dějství inscenátoři najednou tento dostatečně výstižný výtvarný koncept opustili a jeviště zaplnili nábytkem a kachlovými kamny, skoro do podoby realistické světnice "venkovského skanzenu".

Hudebních motivů ze začátku předehry využil režisér Tomáš Studený před zataženou oponou k němohře dvou klíčových momentů z minulosti: uražený Kalina hodí velkou kyticí k nohám své milované, avšak kvůli rodinným nesvárům odepřené Róze, která s pláčem odběhne, vzápětí do kytice fráter Barnabáš vloží psaníčko. Dobrá ilustrace, jenže pak už se během předehry na forbíně nic dalšího neděje. S příběhem obeznámený divák si snad může jen představovat, jak při temperamentním pojetí Jakuba Kleckera, s místy až zbytečně přehnanými tempy na úkor koncentrovaného zvuku smyčkové sekce i propracovanější dynamiky a ve fuze se slitymi hlasy, plyne čas, než se po předehře otevře opona s nedokonale synchronizovanými pohyby mlaticů. Kytice umístěná do vázy se začlení jako součást scény a její "osudová" chvíle přijde při hádce konšelů Kaliny a Maliny, při které Bonifác vázu rozbije a z kytice vypadne onen návod pro Kalinu, jak se dostat k pokladu.

Režijních ilustrací bylo však občas až příliš a mnohdy odváděly pozornost od hlavních situací vyjádřených hudbou. Například během nádherného milostného duetu Blaženky a Vítky při večerních červácích, v inscenaci umístěného "nenápadně" na boku jeviště, jako by bylo důležitější, jak se modlí procesí před božími mukami. A neustálé předávání košíků a obřích, matným bílým světlem zářících chmelových šištic v Malinovic chalupě působilo, jako když se v mechanismu betlému se spoustou figurek zasekla pružina. Rušivě působily i rozkymáčené "balvany", které při tanci "duchů" během sestupování Kaliny do podzemí (tajemně podsvícených poklopů v podlaze) až směšně prozrazovaly svou kašírovanost.

Premiére v roce 2017 dominoval v roli Kaliny výkon Svatopluka Sema, který i nadále v obsazení zůstává. Při obnovené premiéře tuto postavu vytvořil Martin Bárta, který v ní uplatnil svůj sonorní baryton a vynikající deklamaci. Z různých vrstev charakteru vdovce Kaliny – ješitné sebejistoty i vzteké neurvalosti, otcovské přísnosti, ale i pochybností o sobě samém, odvahy vydat se do podzemí za pokladem až po úlevné pochopení, že oním pokladem je milovaná Róza – v Bártově interpretaci zůstávala v popředí až okázalá nadřazenost a samolibost, kterou se tento vdovec snažil čelit zneuznání sousedů. Role Maliny takové charakterové rozpětí jako Kalina nemá, takže Martinu Gurbalovi "stačilo" s oporou zvukového basu "jen" vyjádření převažující a popudlivosti Maliny jako Kalinova rivala. "Řízně" a zároveň přiměřeně humorně v roli vysloužilce Bonifáce "rázoval" Josef Škarka. Také Lucie Hilscherová vystihla svou roli Panny Rózy, když i díky svému sytému tmavému mezzosopránu příhodně vsadila na typ rozšafné ženské, z níž probleskuje jak nostalgie z Kalinou odmítnuté lásky, tak i naděje, že nakonec tento letitý milostný vztah dojde naplnění. Galerii postav maloměsta s odpovídající dávkou žoviálnosti potulného zpěváka Skřivánka obohatil svým světlým tenorem Vít Šantor. V postavě energického zamilovaného Vítky uplatnil Richard Samek své zkušenosti s touto rolí už z plzeňského nastudování v roce 2012 a jeho kantabilní

lyrický tenor je pro tento Smetanův part příhodný. Mezitím ale talentovaná a pro roli Blaženky typově znamenitá sopranistka Soňa Godarská čelila zbytečně robustně hrajícímu orchestru bez odstínění lyrických míst, bez dirigentské korekce, přepínáním hlasu s důsledky méně srozumitelné deklamací a neklidného chvění tónů. Jiné výrazové odstíny – komické, nostalgicky posmutnělé nebo strašidelně tajemné se přitom Jakubovi Kleckerovi dařilo postihovat. A jak je díky Juriji Galatenkovi pro **ostravskou operu** typické, do provedení se na vysoké úrovni zapojil sbor, který se vyrovnal i se Smetanovým dělením na samostatnou mužskou a ženskou část. Tajemství je součástí ambiciózního, koncepčně promyšleného a systematicky deset let připravovaného záměru ostravského divadla pod vedením Jiřího Nekvasila. Uvést k dvoustému výročí narození a 140. výročí úmrtí Bedřicha Smetany všechny jeho opery. Takové cykly, tak oblíbené a běžné za časů Kovařovicových, Ostrčilových, ale ještě i Talichových, pro které to byla otázka prestiže, po válce "vyšly z módy", jakkoli patřily Smetanovy, Dvořákovy, ale i Fibichovy nebo Foersterovy opery k základu repertoáru našich divadel. Po roce 1990 se však nově nabytá dramaturgická volnost divadel ve vztahu k české klasice scvrkla na otázku, jestli má smysl za každou cenu "omílat" tituly, u kterých je vzhledem k zakořenění, až konzervativní tradici hledání nových inscenačních přístupů tak nesnadné a diskutabilní. I když jsou tato díla považována za rodinné stříbro české kultury, bezradnost a často i neochota hledat, jak je uplatnit dnes, bývá řešena tím nejjednodušším způsobem – jejich vytěsněním z repertoáru. Výsledkem je stav, kdy pražské Národní divadlo, které má přitom péči o tyto národní klenoty v "popisu práce", drží na repertoáru z osmi dokončených Smetanových oper pouze Prodanou nevěstu Dalibora a Libuši, na květen připravují dirigent Robert Jindra a režisér Ondřej Havelka premiéru Tajemství (také se Svatoplukem Semem jako Kalinou, Lucií Hilscherovou v roli Panny Rózy, Janou Siberou jako Blaženkou). Brno už šestnáct let na repertoáru drží vydařenou inscenaci Prodané nevěsty v režii Ondřeje Havelky, kterou v této sezoně doplní Hurvínkovská verze (Hurvíněk prodává nevěstu) a v únoru pak Dalibor. V jiných divadlech to není o mnoho lepší, což se v Roce české hudby pokusí změnit v Plzni a v Liberci novými inscenacemi Hubičky a v Olomouci novým nastudováním Prodané nevěsty Bedřich Smetana: Tajemství

Hudební nastudování Jakub Klecker, režie Tomáš Studený, scéna David Janošek, kostýmy Eva Jiřiková, pohybová spolupráce Ladislava Košíková, sbormistr Jurij Galatenko, dramaturgie Juraj Bajús a Eva Františáková.

Osoby a obsazení: Malina, konšel – Martin Gurbaľ / Jiří Příbyl, Kalina, konšel – Martin Bárta / Svatopluk Sem, Panna Róza, sestra Malinova – Lucie Hilscherová / Anna Nitrová, Blaženka, dcera Malinova – Soňa Godarská / Jana Sibera, Vít, syn Kalinův, myslivec – Ondřej Koplík / Richard Samek, Bonifác, vysloužilý, Kalinův výměnkář – Josef Kovačič / Josef Škarka, Skřivánek, zpěvák – Martin Javorský / Vít Šantora, Mistr zednický – Jakub Tolaš / Roman Vlkovič, Hospodská – Ivana Ambrúsová / Nikola Novotná, Jirka, zvoník – Aleš Burda / Petr Němec, Duch fráter Barnabáše – Petr Urbánek / Roman Vlkovič, Dudák – Jiří Dvořák.

Obsazení obnovené premiéry vyznačeno tučně.

Orchestr a sbor opery **NDM**, balet **NDM**, Operní studio **NDM**.

Národní divadlo moravskoslezské, Divadlo Antonína Dvořáka, premiéra 27. dubna 2017, premiéra obnoveného nastudování 12. října 2023.

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** – Vít Šantora, Martin Gurbaľ, Lucie Hilscherová (foto Martin

Popelář) Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** – Vít Šantora, Martin Gurbaľ, Lucie Hilscherová (foto Martin

Popelář) Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** – Vít Šantora, Martin Gurbaľ, Lucie Hilscherová (foto Martin

Popelář) Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Bedřich Smetana: Tajemství, **Národní divadlo moravskoslezské** (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

URL | <https://operaplus.cz/operni-panorama-heleny-havlikove-437-ostravske-tajemstvi-nezestarlo-ale-ani-neomladlo/>

« [přet na začátek](#)